

Sällskapet Strömstierna – Nyhetsbrev 3

Hej alla,

Förhoppningsvis har hösten i år varit hyfsad för Er alla.

Och jag har faktiskt kommit ihåg att Nyhetsbrev 3 skall sändas ut till Er.

Bland nyheterna som distribueras kommer även gamla nyheter att sändas ut som jag skrev i Nyhetsbrev 1. Detta brev innehöll information om Lysekils historia från 1543 – 1587.

Nyhetsbrev 2 innehåller information om Lysekil fram till år 1610.

Nyhetsbrev 3 innehåller information om Lysekil fram till år 1658-02-26. Jag har tagit mig friheten att ta med händelser i vårt Bohuslän och faktiskt även händelser som rör Göteborg, som dyker upp under denna tid.

Nyheter

Släktforskningens Dag genomförs i hela landet lördagen den 18 januari 2020.

Sällskapet kommer då att ha Öppet hus för släktforskare på Stadsbiblioteket kl 11-13.

Vårt årsmöte kommer att genomföras lördagen den 7 mars 2020 på Stadsbiblioteket kl 11.

Sedan – Sällskapet Strömstierna fyller 20 år i år och vi återkommer till hur detta vårt jubileum skall firas!

Nu följer en liten upprepning från tidigare Nyhetsbrev – detta för nya medlemmar.

När Ni nu läser denna Lysekils historia har jag källreferenser till de flesta av händelserna.

Tanken med detta är dels att visa var informationen är hämtad och dels att stimulera till mer läsning om vår historia. Sedan kan Ni ju som tidigare på vår hemsida hitta en Källförteckning över litteratur som berör Bohuslän och Lysekil.

Om Ni vill kommentera innehållet i denna **Lysekils historia** är Ni givetvis välkomna!

Nästa Nyhetsbrev numro 4 kommer att sändas ut till Er i februari/mars 2020.

Mvh Per Stenros

perstenros@gmail.com

./

Lysekils historia

- 1611-04-.. Kristian IV i Danmark utfärdar krigsförklaring mot Sverige. Orsaken är Karl IX:s anspråk på den norska Ishavskusten. (Planting-Gyllenbåga, Anteckningar om Västgöta Regemente i Sveriges krig 1520-1814, sid 44-54) (STF 1950, sid 26)
- 1611-1613 Under Brännefejden i Bohuslän bränns 573 av totalt 3.000 gårdar samt Uddevalla och Kungälv.
Brännefejden orsakar även stora skador på skogen i Bohus län. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 35)
- 1611-07-.. Den svenska befälhavaren på Älvsborg, Nils Bengtsson Lilliesparre, infaller i mitten av månaden på Hisingen och i Halland. Hisingen avbränns troligen fullständigt, ty hela ön är för de kommande åren fritagen från skatt.
- 1611-10-30 Karl IX avlider på Nyköpingshus. Ny kung i Sverige blir den blott 17 årige sonen Gustaf (II) Adolf. (STF 1950, sid 26)
- 1612 Bondesoldater i den norska hären från Norrviken besätter Nya Lödöse. (Hansson, Bahus Regiments chefer, Vikarvets årsbok 1960-1961, sid 96)
- 1612-02-27 Nya Lödöse återtas av svenskarna under befäl av Jesper Mattsson Kruus. Den norska styrkan på bortåt 400 man trängs samman på kyrkogården och i kyrkan, där de nedgörs och bränns inne. (Planting-Gyllenbåga, Anteckningar om Västgöta Regemente i Sveriges krig 1520-1814, sid 51) (Hansson, Bahus Regiments chefer, Vikarvets årsbok 1960-1961, sid 96)
- 1612-02/03-.. Bohuslän anfalls av svenskarna under befäl av Jesper Mattsson Kruus. Han låter bränna ned Kungahälla. Svenskarna har planer på att anfälla Marstrand, men kan inget uträtta på grund av brist på befästningsartilleri. Kruus drar i stället norrut genom länet.

Stora delar av länet härjas på ett grymt sätt. Solberga och Jörlanda drabbas värst med totalt 99 brända gårdar. I Krokstad bränns 28 gårdar, Sanne 10, Bokenäs 29, Kareby 40, Romelanda 50, Ytterby 27, Resteröd 9, Ljung 20, Grinneröd 12, Hjärtum 15, Västerlanda 34, Stenkyrka 1, Valla 10.
- 1612-03-01 Svenskarna bränner Uddevalla. (Planting-Gyllenbåga, Anteckningar om Västgöta Regemente i Sveriges krig 1520-1814, sid 51) (Kristiansson, Uddevalla stads historia, Del I, sid 142)
I Lane Ryrs socken bränns 25 gårdar, i Forshälla 19. Härjningsstyrkan drar sig sedan tillbaka över gränsen. (Kristiansson, Uddevalla stads historia, Del I, sid 142)

- 1612-05-22 Älvsborgs slott, som ligger på den södra stranden vid Göta älvs utlopp, tas efter hård strid av danska styrkor.
- 1612 Nya Lödöse skövlas och bränns åter ned. (Nya Lödöse, Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden, Del 1) (Nya Lödöse - arkeologi och historia)
- 1612 Den danske kungen Kristian IV beslutar att Kungahälla skall flyttas till platsen nedanför Bohus fästningsvallar. Staden byggs här och dess förvaltning ordnas. (A. Vidén, En skolordning från 1600-talet, Vikarvets årsbok 1935-1937)
- 1613-01-20 Freden i Knäred sluts mellan Danmark och Sverige.
Lösesumman för Älvsborgs slott blir 1 miljon riksdaler silvermynt (Rdr) att betalas i 4 delbetalningar under 6 år. Älvsborgs slott tillhör Danmark under dessa år. Danmark återlämnar slottet till Sverige 1619.
- 1613 Göteborg anläggs av kung Gustaf II Adolf.
- 1613 Till Vese sätesgård köps gården Skarstad och ytterligare en Orndalsgård. (Tiselius, sid 93) (Lindbergh, Del I, sid 431)
- 1614-11-17 Kung Kristian IV ger order om att ett stående militärväsen skall upprättas i Norge och därmed ett Bahus Regiment samt en skärgårdsflottilj. Det att en nationell här skall upprättas ligger i linje med den självhävdelse som Norge vid denna tidpunkt kan uppvisa inom de förenade kungarikena Danmark-Norge. (Hansson, Bahus Regiments chefer, Vikarvets årsbok 1960-1961, sid 96) (Hasslöf, Bohus Len i krig och fred, sid 81 skriver 1614-02-17.)
- Sunnanfjälls beordras en utskrivningsnämnd att ta ut cirka 1.500 soldater bland de självägande bönderna, varav i Bohus len skall uttas 200 man.
På motsvarande sätt planeras uttagning och organisation av båtsmän i varje län och köpstad. I Bohus len skall sammanlagt 25 båtsmän uttas bland bönder och fiskare på öar och i områden längs kusten (strandsittare). (Hasslöf, Bohus Len i krig och fred, sid 82-83)
- Den som har gård, hustru och barn eller seglar med eget skepp förskonas från utskrivning. En son som brukar gård för sin mors räkning uttas bara i undantagsfall. (Hasslöf, Bohus Len i krig och fred, sid 84)
- 1614 Jens Bjelke till Östraat blir Norges rikes kansler. (Hansson, Bahus Regiments chefer, Vikarvets årsbok 1960-1961, sid 97)
- 1617-06-06 Prosten i Helsingör, Nils Simonssøn Glostrup, utnämns av Kristian IV till ny superintendent (biskop) i Oslo. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 41)

- 1618-03-.. Kungahälla får rätt att använda en del av de avgifter, som tidigare utgått till Oslo skola, för sin egen skola. Om denna skolas ordnande och skolordning kan man läsa i "Kongelffwe Byes Bogh, som Michell Jörgennson lodt kiöbe til Lybeck anno 1615" och som innehåller handlingar från åren 1615-1648. Stadens myndigheter uppskattar att cirka 40 daler per år skall tillfalla skolan:
”Att huus scholepeninge her i Bahusslenn som er orodst, Jndland och Hissings fogderij, der aarligen pleijt att giffuis til Osslo schole, som er ij (2) skeling aff huer fuld gaard, och j (1) sk aff huer halffgaard ...” (A. Vidén, En skolordning från 1600-talet, Vikarvets årsbok 1935-1937)
- 1619-03-13 Gustav II Adolf utfärdar Göteborgs interimprivilegier samt bestämmer stadens namn till Göteborg. (Agne Rundqvist, Kronologiska anteckningar om viktigare händelser i Göteborg 1619-1982) (Nya Lödöse - arkeologi och historia)
- 1620-04-.. Biskop Nils Simonssøn Glostrup skriver till kung Kristian IV om skolorna i Oslo stift. Biskopen ser gärna att det med tiden kan anslås mer pengar och ytterligare medel till skolorna. (Haslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 41-42)
- 1621-06-04 Göteborg erhåller stadsprivilegier av kung Gustaf II Adolf. (STF 1950, sid 26)
Vid grundläggningen erhåller staden i förläning hela Sävedals härad. (Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län. I. Ortnamnen i Sävedals härad, sid XI)
- 1621 Rådhusbyggnaden i Nya Lödöse flyttas till Göteborg. Borgarna skall också flytta men kan vänta till våren 1822 så de hinner bygga hus. (Nya Lödöse - arkeologi och historia)
- 1622 Enligt en kunglig förordning skall bönderna i Bohus län hugga och till stranden nedföra 1.043½ famn bullved. Veden skall gå till de kungliga slotten. Mängden minskas efter elva år till hälften. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 38)
- 1622 De första dokumenterade namnen på Tången [Fisketången, Gravarne] dyker upp. (LP 2006-07-13)
- 1622 Stadsjordarna i Nya Lödöse utarrenderas till inflyttade holländska bönder. (Nya Lödöse - arkeologi och historia)
- 1624 En öppen fyreld anläggs på Nidingen. (Krantz, Göteborg och Bohuslän, sid 275) (Krantz, Västkust, sid 174-175) (Svenska Fyrsällskapet, Blänket 2004:2, sid 14) (Nautisk Tidskrift 1947, sid 42) (Malmberg & Sveningson, Fyrar, sid 102-104)
- 1624-08-.. Biskoparna i Norge tilldelas ansvaret för underhåll av ett kompani kyrassiärer på 100 hästar och ett halvt kompani på 50 hästar som skall slås samman med det halva förband om rustats i Skåne. Biskoparna inbjuds till ett möte i Oslo 1625 för att där redogöra för biskopsdömenas och kyrkornas inkomster inför kommande taxering. (Haslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 44)

- 1624 Uttaget av extraskatten i Bohuslän ökar med 25 procent.
- 1624 Gustav II Adolf beordrar alla borgare i Nya Lödöse att flytta in till Göteborg där de får tomter och byggnadsmaterial. (Nya Lödöse - arkeologi och historia)
- Gustav II Adolf beordrar att hela Nya Lödöse skall brännas, vilket också sker. Marken där staden Nya Lödöse legat används sedan till odlingar och stora jordbruksegendomar, landerier, bidrar till försörjningen för Göteborgs borgare. (Nya Lödöse, Arkeologiska undersökningar i Gamlestaden, Del 1)
- Gustaf II Adolf upplåter åt ”Göteborgs invånare med deras hustrur och barn” den under Älvsborgs slott liggande skogen, där de tillåts att ”om sommaren sig förlusta”. Villkoren för allmänhetens lössläppande i denna kungliga skog är att inga träd huggs ned, inga djur dödas eller ”någon annan motvillighet” visas. (Krantz, Sommarland, sid 44)
[Anm: Det är alltså Slottsskogen som avses!]
- 1625 Oslo byter namn till Kristiania. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 44)
- 1625 Biskop Nils Simonssøn Glostrup besöker under sommaren åter Viken. I Bro kyrka predikar han inför församlingen och i närvaro av prästen där, Anders, samt herr Peder i Krokstad och herr Johan i Kville. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 44)
- 1625 Största massan av det trävirke som utfördes, är otvivelaktigt obearbetad, men tydligen är det inga småpartier arbetat virke, som går samma väg.
- Länräkenskaperna för detta år tar upp 50 flomsågar (vattensågar) som är i gång de tider på året, då vattnet flödar. I Hjärtums socken finns 4 sågar, i Torp 1, i Ljung 3, i Forshälla 2, i Bäfve 12 (och dock är sågarna på Uddevalla stads mark tydligen ej medräknade), i Tunge härad 6, i Tanum 2 och i Vette härad 16. Alla dessa sågar betalar i skatt 2 daler vardera, utom Tunge härads, som erlägger endast 1 daler vardera. Säkerligen finns det över hela landskapet en mängd mindre sågar, som undandrar sig beskattning eller i varje fall ej syns i räkenskaperna.
- Beräknar vi, att en var av de 50 sågarna producerar 2.500 ”deller” eller plankor och bräder per år och att det finns 100 småsågar, som ej når högre än 500 ”deller” vardera, så kommer vi härigenom upp till en produktion af cirka 15.000 tolfter årligen, vilket med en genomsnittlig beräkning av 5 plankor eller bräder i varje timmerstock - den tidens virke var grovt – representerar en årlig averkning av cirka 36.000 träd. (Ernst Hörman, När våra skogar fraktades bort, Vikarvets årsbok 1920)
- 1625 Mantalslängden för detta år redovisar antalet skattebetalande öbor och strandsittare till 254 inom landskapet. Nästan hela nedgången kommer på den koncentrerade

fiskelägesbygden i Orusts och Tjörns fögderi. Det totala antalet skattebetalande i Bohus län uppgår till 5.393.

Detta år är en vändpunkt för länets ekonomiska utveckling. De stigande skatterna i förening med krigets övriga bördor börjar utarma allmogen. Till detta kommer utskrivningarna för kriget som visserligen främst drabbar strandsittarna men som även går ut över jordbrukarna.

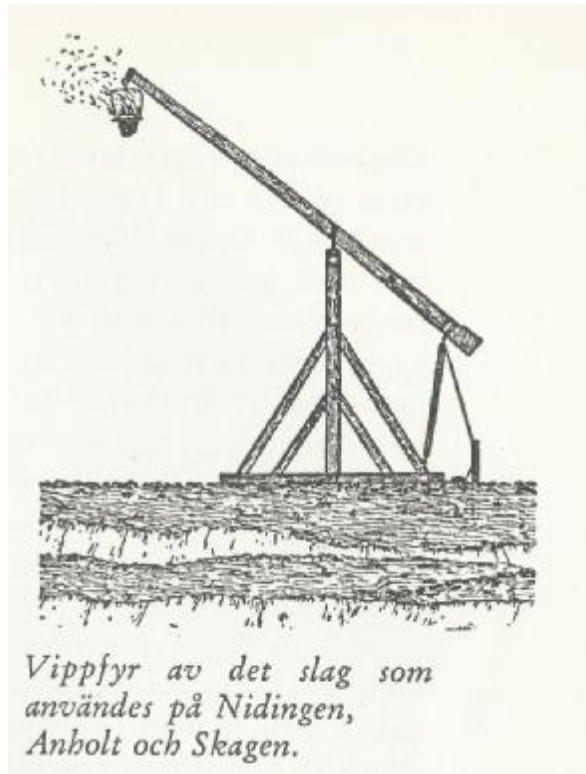
- 1625 Säteriet på Blomsholm vid Strömstad anläggs genom att en tysk adelsman, Anders Blome, slår samman flera gårdar som kungen tilldelat honom. (Strömstads hemsida)
- 1625 Sundsby gods på Tjörn ärvs av Margareta Huitfeldt via hennes mormor Gurun Green. (Tjörns kommuns hemsida)
- 1626 Uttaget av extraskatt i Bohuslän ökar med 1,5 daler.
- 1626 De första något så när fullständiga uppgifterna rörande Bohusläns träexport möter oss i Uddevallas tullräkenskaper.

Detta år lastar i staden 68 fartyg, varav 52 betalar rorstull. Av dessa är 5 tyska, 13 holländska, 3 från Marstrand och 4 från Danmark. Ett uddevallafartyg går till England, 6 till Tyskland och 3 till Danmark. Från den underliggande tullstationen Brevik (Saltkällan) avgår 9 fartyg, 15-40 läster stora, medan de från Uddevalla avgående fartygens genomsnittstorlek är mycket mindre.

Ett av dessa senare är till exempel lastat med 50 ”deller” (plankor), 20 famnar ved, 8 tolfter 12 alns, 4 tolfter 10 alns och 4 tolfter 7 alns bräder samt 300 läkter.

Ett annat fartyg, som går till Tyskland, har utom timmer (däribland 16 alnars), torsk (torkad), kalvskinn, getskinn, torra hudar och smör.

Fartygen gör vanligen följe, när tjänlig vind uppstår, så att den 10 juni 1626 avgår tio fartyg på en gång. (Ernst Hörman, När våra skogar fraktades bort, Vikarvets årsbok 1920)

- 1626 Den första så kallade vippfyren tas i drift på Skagen. (Krantz, Väst kust, sid 175)
- 1626 De första dokumenterade namnen på ön Hasselösund dyker upp. (LP 2006-07-13)
- 1627 Uttaget av extraskatt i Bohuslän ökas med 0,5 daler för varje hel gård. I december görs uttaxering av ännu en extraskatt.
- 1627 Nya Lödöse läggs under Göteborgs stad.
- 1627 Vippfyror finns i drift på Skagen, Anholt, Nidingen, Kullen och Falsterbo. På Nidingen finns två fyror. Detta för att undvika förväxling med fyren på Anholt. (Krantz, Väst kust, sid 175-176) (Nautisk Tidskrift 1947, sid 42)
- 1627 Detta års utförelse från Uddevalla omfattar 97 fartyg, därunder 77 till Danmark, 10 till Tyskland, 1 till Holland. Dessa fartyg är alla lastade med timmer och trävaror, men för dessutom med sig skinn och hudar, järn och torkad långa. Ett af dessa fartyg hörde hemma i Uddevalla, 46 i övriga Bohuslän, 74 i Halland, 3 i övriga Danmark, 3 i Rostock, 1 i Lübeck och 1 i Holland, det sista på 20 läster. Fartygen synes knappast ha gjort mer än en resa vardera per år. De flesta kommer i barlast, andra medför ärter, mjöl, hampa, lin och osmund (direkt ur malmen framställt smidbart järn) . Det exporterade oarbetade virket utgjordes af ”legter, deller oc bord” om 7-16 alnars längd. 1627 års utgående uddevallasjöfart fördelar sig sålunda på de olika

månaderna: mars 1 fartyg, april 23, maj 29, juni 21, juli 15, augusti 4 och september 4 stycken fartyg. (Ernst Hörman, När våra skogar fraktades bort, Vikarvets årsbok 1920)

- 1627 Gymnasielektor Peder Alfsön från Danmark upptäcker hållristningen Skomakaren vid Backa utanför Brastad. Han tillmäter dock ristningen inget större värde eftersom han tror att den gjorts på lediga stunder av stenhuggare som bygger den numera rivna medeltidskyrkan i Brastad. (LP 1993-08-27)
- 1628 Uttaget av extraskatt i Bohuslän är 3 daler 9 skilling för krono- och skattebönder. Vid kusten är uttaget av extraskatt 50 procent högre. I slutet av året görs ytterligare ett uttag av extraskatt med 3 daler respektive 4,5 daler.
- 1628 Kristian IV upprättar en alltigenom norsk här. Stommen i den blir fem regementen av vilka ett får namnet "Baahuus Regiment". Det omfattar cirka ett tusen man, indelat i tre kompanier, och består av folk utskrivet från Bohus len samt från Smaalene norr om Svinesund. I Bohus len skall, liksom i övriga Norge, fyra hela gårdar, åtta halvgårdar eller sexton ödegårdar bekosta och underhålla en ung karl, "bondeknekt". Dessutom upprättas stadskompanier i Uddevalla, Kungälv och Marstrand. (Krantz, Göteborg och Bohuslän, sid 155) (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 88-89)
- Jens Bjelke till Östraat blir det Bahusiske Regiments förste chef. Detta utöver att han redan är Norges rikes kansler. (Hansson, Bahus Regiments chefer, Vikarvets årsbok 1960-1961, sid 97)
- Jens Sparre utses därför till hans ställföreträdare. Men Sparre är även länsherre och kommandant på Bohus slott och tituleras överstelöjtnant. Den som initialt fungerar som daglig regementschef och överstelöjtnant är Gerlof Nettelhorst 1628-1629. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 89)
- Dåtidens samlingsplats har inte kunnat fastställas. Kanske är det Stenehed som används redan då? (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 88)
- 1628 Detta år avgår från Uddevalla endast 39 fartyg. (Ernst Hörman, När våra skogar fraktades bort, Vikarvets årsbok 1920)
- 1629 I hela Bohuslän finns det av samtliga tjänsteträngar blott en (1) enda kvar. Alla andra har gått ut i kriget. [Anm: Vilken är källan? Se vidare under 1640 nedan.]
- 1629 Detta år avgår från Uddevalla endast 28 fartyg, däribland en kungälvsskuta, som går till Hamburg och en marstrandsskuta med destination till Spanien. (Ernst Hörman, När våra skogar fraktades bort, Vikarvets årsbok 1920)
- 1629 Biskop Nils Simonssøn Glostrup besöker vid midsommartid Bro socken. På Stångenäset har det rått stor irritation mellan herr Vitus, prästen i Bro, och en person vid namn Slaman i Ulevikshamn. Biskopen förlikar kontrahenterna. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 47)

- 1630 Grunden för utforskandet av Sveriges forna kultur läggs genom en instruktion för "riksens antiqvarii". Uppdraget ges till runforskaren Johannes Bureus. (STF 1950, sid 30)
- 1632 Biskop Nils Simonssøn Glostrup besöker under sommaren åter Bohus len. Vid hemkomsten skriver Glostrup ner sina iakttagelser och synpunkter samt de ärenden som han måste ha länsherren Corfitz Uhlfeldts hjälp att verkställa. Bland annat gäller det sockenprästen på Stångenäs, herr Anders i Bro. Anders hade tidigare haft en kaplan vid namn Lauritz, som tjänat församlingen under lång tid, men blivit långvarigt sjuk och ej kunnat fullfölja sin tjänst. Lauritz hade då fått sluta och fått så litet underhåll att han ej kunde försörja sig och sin familj. En annan kaplan hade antagits i stället, men denne varken uppträdde eller verkade som sig bör efter "Kirke-Disciplins Forordning". Corfitz Uhlfeldt ombads att undersöka förhållandena hos sockenprästen. Detta resulterade i att herr Anders i Bro tvingades att återta Lauritz, som han självsvåldigt avskedat, och i fortsättningen betala honom tillräcklig lön. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 49-50)
- När biskopen visiterar Bro pastorat, understryker han även vikten av att sockenprästen ägnar uppmärksamhet åt barnundervisningen i Lysekil. Han tillhålls att rätta sig efter ett med fiskeläget ingånget avtal att "de bekommer kiercke tienste saa ofte der predikes i Lyse kirche" eller om väderleken hindrar påföljande söndag. Detta visar att präst ej finnes i Lysekil.
- Lysekils fiskeläges ekonomi, i varje fall under tiderna mellan sillperioderna, medger ej hållande av präst enbart för läget. Några donationer eller andra avlöningstillgångar för en präst finns inte, ej heller boställe. Detta är den första skriftliga föreningen eller kontraktet mellan kapellförsamlingen i Lysekil och prästen i Bro.
- 1635-04-29 En ny förordning om kyrkotjänsten utkommer i Norge. Förordningen tar upp hur huvudkyrka med flera annexkyrkor skall hanteras. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 50)
- 1635 På Nidingen utbyts vippfyrrarna mot stenkummel på vars krön fyrgrätor placeras. (Krantz, Väst kust, sid 176)
- 1636 För Uddevalla visar de första fullständigt bevarade tullrullorna att under detta år har ej mindre än 215 fartyg avgått med last till utlandet. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 13)
- 1636-1647 Från 1636 till 1647 är Uddevallas tullräkenskaper bevarade med undantag för åren 1641 och 1643. Antalet avgångna fartyg och den uppburna tullen är som här nedan följer, varvid den stora inskränkningen under krigsåren 1644-1645 är påfallande:

	Antal fartyg	Uppburen tull
1636	215	695 rdr 21 sk.
1637	197	508 rdr 2½ ort
1638	213	402 rdr
1639	153	635 rdr 1 ort 8sk.
1640	231	303 rdr 2 ort
1641	---	
1642	220	242½ rdr 11 sk.
1643	---	
1644	44	148½ rdr 3 sk.
1645	72	157 rdr 1 ort
1646	209	306 rdr

Det har sitt stora intresse att jämföra ovan anförda fartygssiffror för åren 1636-46 med Sundstulluppgifterna för samma år.

Uddevallaexporten försiggår så gott som uteslutande med smärre fartyg på Östersjön. Sålunda afgår år 1640 ej mindre än 179 fartyg till Danmark och Östtyskland, men om vi nu antar, att till exempel 55 av danmarkslasterna gäller hamnar norr om Sundet och Bältena, så skall i alla fall 124 fartyg från Uddevalla samma år ha passerat Helsingör.

Sundstullräkenskaperna nämner emellertid inget enda av dessa fartyg och knappast några andra av de från Uddevalla kommande skeppen under de övriga av periodens år. 1641 omtalas ett fartyg från pommern och 1642 ett danskt fartyg från Uddevalla - det är allt. Och samtidigt går dock minst 1.000 fartyg enligt stadens egna tullräkenskaper från Uddevalla till platser söder om Öresund.

När därför Sundstullräkenskaperna under åren 1620-1644 uppger de Öresund passerande och från Bohuslän kommande fartygens antal till 142, kan man vara tämligen säker om, att de sydvartgående skutor, som härifrån samtidigt smyger sig genom Sundet eller går genom Bältena, utgör ett många gånger större antal.

Sundstullräkenskaperna uppger trafiken genom Öresund från de olika bohuslänska hamnarna under åren 1601-1657 på följande sätt: Marstrand 313, Uddevalla 34, Kungälv 22, Bohus 8, Gullmarsfjorden 4, Lahälle (sådana finns flera i landskapet, här åsyftas möjligen Dragsmarks socken) 3, Hisingen, Svanesund och Mollösund vardera 2, Kalvsund, Hermanösund, Kvistrums bro, Saltkällan och Havstensund hvardera 1 fartyg.

Men som vi av det anförda förstått, är Sundstullräkenskaperna inte ens tillnärmelsevis tillförlitliga, när det gäller att bedöma vår sjöfart på östersjön.

Ser vi litet närmare på Uddevallas tullräkenskaper för 1640-1641 (dessa förs från april ena till april andra året) finner vi, att 155 skutor går från staden till Danmark, 24 till de tyska östersjöstäderna, 2 till Skottland och 1 till England, lastade med trävaror. Uddevallafartygen går ej mindre än 91 turer, i medeltal 3 resor vardera på sommaren, och stadens flotta utgörs således av ej mindre än ett 30-tal fartyg. Av dessa är 4 på 14 läster vardera, de övriga mindre.

68 av fartygen är hemma i övriga Bohuslän (Marstrand, Hönö, Kalvsund osv), 69 i Danmark (Halland, Läsö, Landskrona, Samsö, Kiöge m.fl. orter) och ett är tyskt, en 18 och en 24 lästers skuta hör hemma vid Gullmarsfjorden, en 20 lästers i Hermanösund. Ett köpenhamnsfartyg mäter 60 läster, men störst är marstrandsskeppet Tobias på hela 100 läster. Sådana fartyg hör emellertid till undantagen, ty som vi förstätt är det i allmänhet endast smärre fartyg, som trafikerar Uddevalla med dess trånga insegling, medan större fartyg hämtar sina laster i Marstrandstrakten, vid Gullmarsfjorden, i Sunnervikens västra delar och i Norrviken. (Ernst Hörman, När våra skogar fraktades bort, Vikarvets årsbok 1920)

1640 Mantalslängden för detta år redovisar antalet skattebetalande öbor och strandsittare till 352 inom landskapet.

I hela Bohuslän finns det av tjänstekarlar ingen enda med full lön utan enbart 53 med halv lön, det vill säga endast ynglingar.

1641 Hannibal Sehestad, Norges ståthållare, företar en resa till Spanien, och därunder ger den spanska regeringen honom tillstånd att tullfritt införa ett betydande kvantum salt till Norge. (Krantz, Under länscherrevärja och biskopsstav, sid 48)

1641 På hösten hålls en herredag i Köpenhamn och mötet ålägger att Hannibal Sehestad och Jörgen Vind, senare ersatt av Kristoffer Urne, att förhandla med köpstädernas representanter om saltets hemfraktning, tullsatser, storlek på fartyg, med mera. Enligt den uppgörelse som träffas, skall deltagarna på våren 1643 komma till Flekkerö, där tre kungliga konvojskepp skall möta. (Krantz, Under länscherrevärja och biskopsstav, sid 48)

1642 Ett kungligt brev påbjuder att vägar skall iordninggöras, men det skulle dröja två hundra år, eller mer, innan det blir någorlunda tillfredsställande för trafik med vagnar. (Krantz, Under länscherrevärja och biskopsstav, sid 27)

1643-02-.. En stiftsskrivare tillsätts i Bohus len. Denne övertar de uppgifter som slottsskrivaren hittills handlagt för kyrkans räkning.

För prästerna införs en ny och viktig uppgift. Prästerna skall hädanefter varje månad eller kvartal notera alla boende på varje gård eller boställe i socknen, vuxna som

barn. In- och utflyttning, födda och döda skall antecknas i kyrkbok och anmälas till länsherren. (Hasslöf, Bohus len - I krig och fred, sid 51)

- 1643 På våren sker en konvojsamling av skepp för saltbefraktning vid Flekkerö. Antalet deltagande fartyg är: från Köpenhamn och övriga städer på Själland 6, från Malmö och Skåne 4, från Fyen och övriga öar 3, Aalborg 3, Aarhus 2, Randers 2, Ribe 2, Trondheim 1, Bergen 2, Tönsberg 1, Fredrikstad 1, Flekkerö 2, Kristiania 2, silverkompaniet 1 och Marstrand 4. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 49)
- 1643 Detta år är ett svårt missväxtår med en myckenhet av nederbörd under sommaren. (Pettersson, Trankokeriet Kålhuvudet, sid 12)
- 1643-12-.. Sverige angriper Danmark i ett försök att göra sig fria från Danmarks partiska medling i Hamburg. Svenskarna under ledning av Lennart Torstensson erövrar i december Holstein och snart därefter nästan hela Jylland. Samtidigt sker svenska angrepp mot Jämtland, Halland och Skåne. Den svenska attacken mot Skåne leds av Gustav Horn, vars härjningar brukar kallas "Horns krig".
- Vid första underrättelsen om svenskarnas infall i Holstein erhåller ståthållaren i Norge, Hannibal Sehested, befällning att planera anstalter till Norges försvar. Kristian IV beslutar sig för att anfälla Älvsborg och Göteborg samt Värmland i ett försök att avlasta det svenska trycket på Skåne. (Berg, Bohusläns Historia, Del II, sid 107-108)
- 1644 Därmed inleds den så kallade Hannibalsfejden, som drabbar Bohuslän hårt.
- 1644 Hannibal Sehestad, Norges ståthållare, låter anlägga Kvistrums skans, nära Munkedal. (Sven H. Gullman, LP 2016-05-18)
- 1645 cirka Mads Pederssön Bagges dotter, Karin Madsdotter Bagge, ärver Vese gård. (Lindbergh, Del I, sid 431)
- 1645-08-13 Freden i Brömsebro innebär att Danmark-Norge avträder Jämtland, Härjedalen, Gotland och Ösel till Sverige. Halland blir förpantat till Sverige på trettio år och läggs under Göteborgs superintendentur. Gränstullarna upphävs. (Agne Rundqvist, Kronologiska anteckningar om viktigare händelser i Göteborg 1619-1982)
- Sverige erhåller även viss tullfrihet i Öresund, vilket också gäller för svenska besittningar på andra sidan Östersjön.
- 1645 Detta års skattemantalslängd intar en särplats. Det är en koppskattelängd. Den förtecknar alla personer över 15 år eftersom dessa skall betala en individuell skatt per capita eller kopp – detta efter tyskans Kopf – "huvud".

- 1645 Befolkningen i Bohusläns städer beräknas för Marstrand till cirka 1.400 personer och för Uddevalla till cirka 500.
- 1647 Sågskatten i Bohus län utgår med 25 riksdaler för varje flomsåg och med 10 riksdaler för varje bäcksåg. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 42)
- 1647 Herr Anders i Krokstad säljer för sin brors räkning några av sin brors efterlåtna hus i Lysekil till Mårten Dirichson och Christer Clemetsson för 48 riksdaler. Anders brorson är Jens Sörensen, son till Sören Wingård.
- 1648 Kung Kristian IV dör och efterträds av Fredrik III.
- 1649 Enligt en kunglig förordning skall gästgiveri finnas på varannan mil. Skyldigheten kan till en början gå på tur bland bönderna, men blir snart en yrkesmässig gärning. (YA 2012-10-31, A7)
- 1650 cirka Enligt Durells bok "Relation om Danmark" är 63 flomsågar i verksamhet i Bohus län. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 43)
- 1650 cirka Peder Lauridsson Måneskiölds trassliga affärer medför att han lånar pengar av Thomas Dyre på Sundsby. Som säkerhet för lånen tvingas han pantsätta Vese sätesgård. (Johnsen, sid 160) (Tiselius, sid 94-95) (Losman, sid 29-30) [Anm: Det är oklart hur länge förpantningen varar, kommentar hos Johnsen, sid 156.]
- 1651 I Danmark utfärdas Fredrik I:s sjö rätt. (Nautisk Tidskrift 1947, sid 303)
- 1651 Drottning Kristina utfärdar en resolution för Göteborg, vilken innebär tullfrihet för så kallade häringsbuysar under en tid av sexton år. Dessa fartyg skall staden utrusta och man får tillåtelse att bilda ett kompani för fiske vid Bergen och vid Island. (Skånes Hembygdsförbund 1976, sid 79-80)
- 1650-03-14 Överste Johan Firichs (Firchs/Ferix), chef för Bohus infanteriregemente, köper Åby gård av bröderna Gabriel och Selius Marselius i Christiania. (Johnsen, sid 154-155) [Anm: Se även Thomas Andersson, LP 1993-10-08.]
- 1652 cirka Karin Madsdotter Bagge gifter sig med kapten Peder Lauridsson Måneskiöld vid det Baahusiske Regiment. Peder är från Restenäs i Resteröds socken. Karin Madsdotter Bagge och Peder Lauridsson Måneskiöld har två barn: Margareta Pedersdotter Måneskiöld, som gifter sig med löjtnant Hans Henrik von Reichwein och Mads Pederssøn Måneskiöld, som gifter sig med Kristine Jörgensdotter von Reichwein. (Lindbergh, Del I, sid 431)
- 1652 Kunglig Maj:t befäller att "Amiralitetet skulle hafva Direction och Inspektion af alla fyrbåkar i riket". De är då summa en! Det är fyren på Nidingen. (Nautisk Tidskrift 1947,

sid 42)

- 1653 Nya Älvsborgs fästning börjar byggas på Kyrkogårdsholmen vid inloppet till Göteborgs hamn (Älvsborgsfjorden). Fästningen byggs för att försvara staden mot den danska flottan. Fästningen är aldrig intagen i strid.
- 1655 Fyren på Lindesnes i Norge byggs. Den är Norge äldsta fyr. Skötseln av fyren är troligen mindre bra för i oktober året därpå släcks fyren. (Malmberg & Sveningson, Fyrrar, sid 83)
- 1656 Arent Berntsen ger ut boken ”Danmarks och Norges fruktbarhärlighet”. Om Marstrand säger han att borgarna där i många år med stora skepp seglat i fraktfart på Spanien. (Krantz, Under länsherrevärja och biskopsstav, sid 12-13)
- 1656 Överste Johan Firichs låter företa gränssyn mellan Röe gård och adelsgården Vese i Bro socken. (TA, LP 1993-10-08)
- 1657 Norsk mantalslängd tar upp namn i Lysekil som Anders Kremer, Jens Kremer och Peder Kremer. Kremer är den norska beteckningen på köpman. Detta visar att norska kronan tillåter handel utanför städerna.
- Det totala antalet skattebetalande i Bohus län uppgår till 4.728. Av de sågar som är nämnda tidigare (år 1610) finns ingen kvar som erlägger skatt.
- 1657-06-01 Danmark utfärdar krigsförklaring mot Sverige. Danmarks plan är att från Skåne angripa Halland och från Holstein ta Bremen. Danska flottan skall stänga de svenska och finska hamnarna.
- 1657-1658 Striderna i Bohuslän benämns Krabbefejden, efter kommandanten på Bohus, Ivar Krabbe. De svenska trupperna leds av generalmajor Harald Stake.
- Bland officerarna vid Bahus Regiment under striderna kan nämnas kapten Michel Gradtz vid Orust kompani, kapten Mattias Roodt vid Sotenäs kompani och kapten Morten Rochlenge vid Stångenäs kompani. Kapten vid Bahus Regiment är också Peder Månesköld (Maaneskjöld) på Vese, som senare blir svensk officer och fänrik Knud Bagge, bror till Peder Bagge den yngre på Holma. (Hansson, Bahus Regiments chefer, Vikarvets årsbok 1960-1961, sid 106)
- 1658-01-08 En svensk operationsstyrka samlas vid Frändefors för anfall mot Uddevalla. Befälhavare är bröderna Gustaf Otto Stenbock (1614-1685) och Erik Stenbock (1612-1659)
- 1658-01-13 Ivar Krabbe låter på kvällen utrymma Uddevalla och drar norrut. I skansen inäggs som besättning två kompanier med två kanoner.

- 1658-01-14 Svenskarna intränger genom östra tullen och hugger ned de palissader som skulle ha tjänat som hinder. Den svenska styrkan bryr sig tills vidare ej om skansen utan förföljer Krabbe, som dock lyckas dra sig undan ända upp till Halden. Efterblivna avdelningar uppsnappas här och var.
De kvarlämnade kompanierna i skansen fryser troligen ohyggligt. Ty nu har den märkliga frostperiod startat som några dagar senare skall möjliggöra tåget över Bälten.
- 1658-01-26 ca Den danska styrkan i skansen kapitulerar och svenska soldater inläggs för att försvara borgen.
- 1658-02-01 ca Ivar Krabbe har erhållit försträrkningar och bryter tillbaka in i Bohuslän. De svenska styrkorna som lider brist på proviant och foder, utrymmer den ena ställningen efter den andra.
- 1658-02-08 Erik Stenbock som står vid Kvistrum med en svensk styrka tvingas vid en dansk attack att retirera till Uddevalla. Han förstärker försvaret av skansen med fler soldater under befäl av major Bengt Andersson och fortsätter därefter mot Vänersborg. Stenbock har då kvar blott 700 tjänstdugliga soldater av den ursprungliga styrkan på 3.000 man.
- 1658-02-13 Uddevalla skans får åter kapitulera och Ivar Krabbes styrkor kommer i besittning av de förråd som kvarlämnats av svenskarna. (Kristiansson, Uddevalla stads historia, Del I, sid 169-171)
- 1658-02-26 Freden i Roskilde sluts mellan Sverige och Danmark. Danmark tvingas avträda Bohuslän, Halland, Skåne och Blekinge samt Bornholm och Trondheims län.

./